

Okul Psikolojik Danışmanlarında Özgecilik ile Zenofobi Arasındaki İlişkide Mültecilere Karşı Duygusal Mesafenin Aracı Rolü

Songül ÖZYURT¹, Durmuş ÜMMET²

Öz

2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar ve savaş sonrasında Suriye’den Türkiye’ye göç başlamıştır ve şu an Türkiye’de yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli bulunmaktadır. Eğitim sistemi içinde ise büyük oranda Suriyeli öğrenci eğitim görmektedir. Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının özgecilik ile zenofobi özellikleri arasındaki ilişkide mültecilere karşı hissettikleri duygusal mesafenin aracı rolünün araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda rastgele seçilen 326 okul psikolojik danışmanından veri toplanmıştır. Araştırmanın amacına yönelik olarak yapılan istatistiksel analizler sonucunda özgecilik (bağımsız değişken), zenofobi (bağımlı değişken) ve duygusal mesafe (aracı değişken) arasında anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Aracılık analizlerine göre, özgecilik ile zenofobi arasındaki anlamlı ilişki modele duygusal mesafe değişkeni dâhil olunca ortadan kalkmıştır. Bu yüzden modelde duygusal mesafe değişkeni tam aracı role sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Zenofobi, Özgecilik, Duygusal Mesafe, Mülteci

The Mediatory Role of Emotional Distance to Refugees in the Relationship Between Altruism and Xenophobia in School Counselors

Abstract

After the civil unrest and war in Syria, immigration from Syria to Turkey started in 2011. Currently, there are about 3.5 million Syrians in Turkey. There is a large amount of Syrian students in the education system.. In this study, it is aimed to investigate the effect of altruism and emotional distance felt by the school counselors towards the refugees on xenophobia levels. For this purpose, data were collected from 326 school counselors. As a result of the statistical analyzes made for the purpose of the research, there is a significant relationship between altruism (independent variable), xenophobia (dependent variable) and motional distance (mediating variable). According to the mediation analysis, the significant relationship between altruism and xenophobia disappeared when the emotional distance variable was included in the model. Therefore, the emotional distance variable has a full mediator role in the model.

¹ Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul

İlgili yazar e-posta / Corresponding author e-posta: dumansongul96@gmail.com ORCID No: 0000-0002-5403-7146

² Doç. Dr. Eğitim Bilimleri Bölümü, Atatürk Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul

e-posta/ e-mail: dummet@marmara.edu.tr ORCID No: 000-0003-4720-3705

Bu makaleye atıf yapmak için- *To cite this article*

Özyurt, S. ve Ümmet, D. (2022). Okul Psikolojik Danışmanlarında Özgecilik ile Zenofobi Arasındaki İlişkide Mültecilere Karşı Duygusal Mesafenin Aracı Rolü. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 31-45.

Keywords: Xenophobia, Altruism, Emotional Distance, Refugee

1. GİRİŞ

2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar ve savaş sonrasında Suriye’den Türkiye’ye göç başlamıştır. Şu an Türkiye’de yaklaşık 3.5 milyon Suriyeli mültecinin yaşadığı bildirilmektedir (URL 1). Suriyeli mültecilerin geliştiği ekonomi, sosyal hayat, eğitim gibi birçok farklı alanda etki yaratmıştır. Mültecilerin savaş ve iç karışıklıklar bitince döneceği düşüncesi ile mültecilere yasal olarak sığınmacı statüsü verilmiş ve ihtiyaçları karşılama konusunda devlet politikaları geliştirilmiştir (Alpman, 2019). Suriye’deki karışıklık sürecinin uzaması ve Suriyelilerin büyük bölümünün Türkiye’ye yerleşmesiyle ülkede eğitim, sağlık, barınma gibi temel alanlarda sorunların belirmesi ve bu sorunlara yönelik kapsamlı düzenlemeler yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

2011 yılından itibaren Suriye’den Türkiye’ye gelen 3.5 milyon Suriyelinin %32.9’u 5-18 yaş arasındadır. Okul çağındaki bu kadar çocuğun Türkiye’ye gelmeden önce de Suriye’deyken karışıklıklar sebebiyle eğitimlerinde kayıp dönemleri vardır (Seydi, 2014). Türkiye’ye geldikten sonraki süreçte de devlet eğitim için düzenlemeler yapmaya başlamıştır. Öncelikle kaldıkları kamplarda kurulan geçici eğitim merkezlerinde, daha sonra da devlet okullarında 2013 yılından sonra eğitim sistemine dâhil edilmişlerdir (Emin, 2016). Uzun ve Bütün (2016) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmenler, Suriyeli çocukların yaşadıkları sorunları dil, psikososyal destek yetersizliği ve Suriyeli çocuklara yönelik olumsuz tutumlar olarak tanımlamışlardır. Eğitim sistemi içerisindeki Suriyeli çocuklar farklı dil, farklı kültür, savaşın ve göç etmenin getirdiği ruh haliyle adaptasyonda zorluk yaşamaktadır (Mert ve Çıplak, 2017). Uzun ve Bütün (2016)’ün çalışmasına göre aileler de çocuklarıyla Suriyeli öğrencilerin aynı sınıfta eğitim görmesini istememektedirler. Yapılan araştırmada bunun sebebinin farklı milletten olmaları, Suriyeli öğrencilerin temel bakım becerilerini karşılama durumları ve bazı öğrencilerin sergilediği davranış problemleri olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim sistemi içerisinde görev yapan psikolojik danışmanlar; görev tanımlarında belirtildiği gibi okullarında öğrenim gören mülteciler dâhil tüm öğrenci ve velilerin uyum sorunlarıyla ilgilenmektedir. Okullarda çalışan psikolojik danışmanlar Suriyeli öğrencilere verilmesi gereken psikososyal desteği verebilecek ve okuldaki psikososyal destek çalışmalarını planlayacak yetkinliktedir. Okul psikolojik danışmanları mültecilere yönelik gerekli çalışmaları yapabilecek yetkinlikte olmalarının yanında onların mültecilere yönelik algı ve görüşleri de bu süreçlerde önemlidir. Bu araştırmada mültecilere yönelik olumsuz algı ve görüşlerden biri olan zenofobi okul psikolojik danışmanları bağlamında ele alınmıştır.

Zenofobi, yabancı korkusu anlamına gelmektedir. Yunanca’da yabancı ve korku kelimelerinin birleşimi olan “Xenophobia” kavramıdır. Kişilerin yabancılardan ya da bir şekilde kendisinden farklı olanlardan korkması ya da onlara nefret etmesi anlamına gelir. Göçmen korkusu ya da yabancı korkusu olarak da tanımlanabilir (Aydın, 2019). Zenofobi yabancılara, göçmenlere karşı duygusal ve davranışsal olarak ifade edilen, birden çok nedeni olabilecek çok boyutlu önyargılardır. (Yakushko, 2008). Bir grubu ‘öteki’ veya ‘yabancı’ olarak tanımlayıp, öteki olandan korkma veya nefret etme şeklinde gelişebilir ve yabancıların tehlikeli olduğu düşüncesi de hissedilecek korkuyu veya nefreti daha da tetikleyebilir (Veer vd., 2011).

Zenofobi kavramı açıklanırken gruplar arası temas kuramı ve gruplar arası çatışma kuramı temel alınabilir. Gruplar arasındaki ilişkilerde dış gruba yönelik ön yargıları açıklamada kullanılan kuramlardan biri gruplar arası temas kuramıdır. Sosyal temas kuramı Allport ile başlamıştır ve

ardından Pettigrew'in gruplar arası temas kuramını geliştirmesiyle devam etmiştir. Pettigrew (1998) Allport'un sosyal temas kuramından hareketle gruplar arası temas kuramını açıklamıştır. Allport (1954)'e göre farklı gruplardaki kişiler, diğeri hakkında az bilgiye sahip olmaları durumunda ön yargı oluşturmaktadır, bu kişilerle tanışılıp, temas kurup daha fazla bilgiye sahip olunursa ön yargıların azalacağından bahsetmektedir (Allport, 1954). Temas kuramı; ayrışmak ve etkileşim kurmak önyargının artmasına sebep olur, bu yüzden farklı gruplardaki kişiler arasında toplumsal bir temas sağlamak önyargıyı azaltır önermesine dayanır (Pettigrew, 1998). Bu amaçla eğer bu önyargılı gruplar arasında etkileşim kurulursa grup üyeleri "öteki" diye sınıflandırdığı grup üyelerine beslediği olumsuz yargılarını sorgulayarak "öteki" gruptaki kişilerin görüşlerini anlayıp hatalı, düşmanca ve genelleme kalıplaşmış yargılarından vazgeçebilir. Hatta kendisinde "öteki"ler içinden bir şeyler keşfedip "öteki" olarak konumlandıklarını insan olarak algılamaya başlayabilir. Farklı gruplardaki kişilerin dostça ve rahat bir ortamda iletişim kurması sağlandığında kalıp yargılarının değişip iyi ilişkiler geliştirebileceklerine inanılır (Gürkaynak, 2012).

Zenofobiyi açıklarken kullanılan bir diğerkuram gruplar arası çatışma kuramıdır. Gruplar arası çatışma kuramı Muzafer Sherif'in ortaya koyduğu bir kuramdır. Bu kurama göre gruplar arasında sınırlı olan kaynaklara erişme noktasında oluşabilecek rekabet ortamı çatışmaya sebep olmaktadır. Gruplar arasındaki bu rekabet ve çatışma ortamı göç ile gelen, yabancı ve öteki olarak tanımlanan gruba yönelik ön yargıya sebep olmakta ve zenofobiyi ortaya çıkarmaktadır (Yakushko, 2008). Gruplar arasındaki bu çatışmayı ortadan kaldırmak için grupların ortak bir üst hedefinin olması ve bu hedefe ulaşmak için iş birliğinde olmaları gerekmektedir (McKenzie ve Twose, 2015).

Araştırmada zenofobi ile ilişkisi incelenen diğerkuram bir değişken de özgecildir. Çıkar gözetmeksizin sadece başkalarının yararına yapılan her türlü davranışı tanımlamak için kullanılan özgecilik (Yöntem, Öktem ve Artuç, 2017) ile yabancılara karşı öfke ve korku duygularını içeren zenofobi arasında ters yönde bir ilişki olduğu ve özgeci bireylerin zenofobiden kaçındıkları bildirilmektedir (Barkow, 2013). Özgecilik, Sharma ve Tomer (2018)'in belirttiği beş prososyal davranıştan biridir. Prososyal davranış özgeciliği de kapsayan tüm yardım etme davranışlarını içeren bir kavramdır. Özgeciliği diğerkuram prososyal davranışlardan ayıran en önemli fark davranışın yapılmasındaki niyetin önemidir (Özgöl, 2019). Kişiler arası geliştirilen ilişkilerde karşılaştığımız ve bu geliştirilen ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde etkisi olan önemli bir kavramdır (Tekeş ve Hasta, 2015). Özgeciliğin birçok farklı tanımı yapılmıştır ancak yapılan bu tanımlar içerisinde ortak görüş, özgeciliğin çıkar gözetmeksizin yapılan bir davranış olduğudur (Arslan, 2009; Carlo ve Randall, 2002; Krebs, 1991; Topses, 2012; Topuz, 2013). Literatür incelendiğinde, zenofobi ile empati (Germano, 2017; Jünemann, 2017), küresel kriz sonucunda ortaya çıkan göç ve işsizliğin neden olduğu ekonomik sorunlar (Fettahloğlu vd., 2019), spor müsabakalarına katılan üniversite öğrencilerinin tutumları (İnan ve Kartal, 2019), örneklem grubu olan gençlerin sosyo demografik değişkenleri (Karataş ve Güzel, 2020; Öztürk, 2020), Batılı toplumlardaki sağ partilerin politikaları (Ser ve Çiçek, 2020), algılanan tehditler, mülteciler ile edilen sosyal temasın niteliği ve sıklığı (Padır, 2019), milliyetçilik (Hoti, 2005), mülteci entegrasyonu ile ilgili yapılan çalışmalar (Cengiz Sarı, 2019), sağlık çalışanlarının empatik eğilimleri (Gündüz, 2019), Avrupa'nın kültürel kimliği (Karaaslan, 2019), Suriyeli çocukların eğitim sistemine dahil edilmesi ve yetişkinlerin empati düzeylerinin (Aydın, 2019) incelendiği görülmektedir. Bu araştırmalardan ve kuramal açıklamalardan yola çıkarak Zenofobi ile empati olgusuyla yakından ilişkili olan özgeciliğin birbirleriyle ilişkili kavramlar olduğu görülmektedir.

Araştırmada zenofobi ile ilişkisi incelenen bir diğerkuram değişken duygusal mesafedir. Duygusal mesafe kişilerin kendisinden farklı olana ya da yabancı olarak tanımladığı kişilere yönelik hissettiği duygular sonucunda o kişilerle aralarına koydukları mesafeye denir (Garcia Košutić ve McDowell, 2015). Kişilerin karşındakilerle iletişim kurma ve birbirlerini anlama noktasında duygular önemli bir yere sahiptir (Dağda, 2017). Olaylar, durumlar ve kişiler hakkında hissedilen

duygular bireysel olarak farklılaşmaktadır. Bu farklılıklarda içerisinde bulunulan zaman, duruma yüklenen anlam, cinsiyet, yaş, statü, konum, içerisinde yaşanan kültür ve toplum gibi etkenler bulunmaktadır (Karabekiroğlu, 2014). Yabancı olana, öteki olarak tanımlanana yönelik olumsuz duygular hissedildiğinde o kişiler veya gruplara duygusal olarak mesafe konulabilir. Zenofobi bir kişinin 'yabancı' veya 'öteki' olarak tanımladığı kişi ya da gruplardan korkması, nefret etmesi veya uzak durması şeklinde tanımlanmaktadır (Veer ve Odmundsen, 2011). Bu tanımdan da hareketle zenofobik olan bir bireyin ötekine karşı duygusal olarak da mesafeli olacağı açıktır ve bu iki kavramın birbiriyle ilişkili olacağı düşünülmektedir. Alan yazında bu iki kavramın birbiriyle doğrudan ilişkisini bildiren bir araştırma bulunmamaktadır.

Koşulsuz kabul, farklılıklara saygı ilkeleri doğrultusunda eğitim alan psikolojik danışmanlarının kişileri ötekileştirmemesi ve kişi yararına davranışlarda bulunması gerekir. Başka bir ifadeyle psikolojik danışmanların özgecilik özellikleri ile zenofobiye dayalı tutumları arasındaki ilişkide duygusal mesafe değişkenin önemli bir değişken olacağı düşünülmektedir. Ancak literatür incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri, zenofobi düzeyleri ve mültecilere karşı hissettikleri duygusal mesafeleri ile ilişkisini inceleyen bir araştırma olmaması sebebiyle araştırma bulgularının tüm kademelerde çalışan okul psikolojik danışmanları için önemli veriler sağlayacağı öngörülmektedir. Bu önemden hareketle araştırmanın problemi, "Okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri ile zenofobi düzeyleri arasındaki ilişkide mültecilere karşı hissettikleri duygusal mesafenin aracı rolü var mı?" olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın temel amacına bağlı olarak şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul psikolojik danışmanlarının, zenofobi puanları ile özgecilik ve mültecilere karşı hissedilen duygusal mesafe puanları arasında anlamlı ilişkiler var mıdır?
2. Okul psikolojik danışmanlarının, özgecilik ve zenofobi düzeyleri arasındaki ilişkide mültecilere karşı hissedilen duygusal mesafenin aracı rolü var mıdır?

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının özgecilik ve mültecilere karşı hissettiği duygusal mesafenin zenofobi düzeylerine olan etkisi, betimsel tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılarak incelenmiştir. Geçmişte ya da şu an var olan durumu olduğu gibi tasvir etmeyi amaçlayan araştırmalarda tarama modelleri kullanılır. Çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında yargı edinebilmek amacıyla, evrenden alınacak bir örneklem veya grup üzerinde yapılan tarama çalışmalarıdır (Karasar, 2015). İlişkisel tarama modeli de iki veya daha fazla değişken olması durumunda değişkenler arasında ilişkinin var olma durumu ve ilişki varsa ilişkinin derecesini belirlemek amacıyla kullanılır (Cohen, Manion ve Morrison,2000).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'de görev yapan okul psikolojik danışmanları oluşturmaktadır. Örneklemi ise; çevrimiçi yollarla ulaşılan okul psikolojik danışmanları oluşturmaktadır. Araştırmaya katılmada çalıştığı okulda mülteci öğrenci olma, psikolojik danışman olma kriterleri konulmuştur. Okulunda mülteci olmayan ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik lisans mezunu olmayan rehber öğretmenler araştırmaya dahil edilmemiştir. Örneklem basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Basit seçkisiz örneklemede her birey örnekleme seçilmek için eşit olasılığa sahiptir. Bu örnekleme yönteminin amacı evrenin temsilcisi olacak bireyleri seçmektir böylelikle evrende var olan herhangi bir yanlılık seçilen bireyler arasında eşit olarak dağılacaktır (Creswell,2017). Araştırmanın örneklemi 326 okul psikolojik danışmanından oluşmaktadır.

Örneklem grubu 98 (%30,1) erkek ve 228 (%69,9) kadın ve örneklem grubundaki en küçük katılımcı 21 yaşında, en büyük katılımcı 59 yaşındadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan bu formda araştırmanın sürekli değişkenleri ile ilişkili olabileceği varsayılan demografik değişkenlere yönelik sorular bulunmaktadır. Bu değişkenler yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma durumu, meslekteki kaçınıcı yılı ve çalışılan kurumda yabancı uyruklu öğrenci bulunma durumu değişkenleridir.

2.3.2. Zenofobi Ölçeği

Zenofobi ölçeği kişilerin göçmenlere yönelik tutumlarını, korkularını ölçmek amacıyla Bozdağ ve Kocatürk (2017) tarafından geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde bir ölçektir. 3 faktörlü, 18 maddeden oluşmaktadır. Bozdağ ve Kocatürk (2017) tarafından ölçeğe ait geçerlik güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik çalışmaları için 44 maddelik form 282 katılımcıya uygulanarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin nefret, korku ve aşağılama şeklinde 3 faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Daha sonra ortaya çıkan 18 maddelik form 255 kişiye uygulanarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlik çalışmaları için iki ayrı katılımcı grubu üzerinden çalışma gerçekleştirilmiştir. Buna göre Cronbach Alfa katsayısı ilk uygulamada .87, ikinci uygulamada .86 olarak bulunmuştur. Ölçekteki 7 ve 11. Maddeler ters maddedir. Araştırmadan alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan 90'dır. Ölçekten alınan puanın yükselmesi zenofobi düzeyinin de yükseldiği anlamına gelmektedir.

2.3.3. Özgecilik Ölçeği

Özgecilik ölçeği kişilerin özgecilik düzeylerini belirlemek amacıyla Rushton, Chrisjohn ve Fekken (1981) tarafından geliştirilmiş ve Tekeş ve Hasta (2015) tarafından Türkçe'ye uyarlanması yapılmıştır. Ölçek beşli likert tipinde toplamda 20 maddeden oluşmaktadır. Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yardım etme alt boyutunda .81, bağışçılık alt boyutunda .70, ölçeğin tamamı için ise .84 olarak hesaplanmıştır. İki yarım test güvenirliği sayısı .74 ve test tekrar test güvenirliği sayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçek, araştırma için geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan 100'dür. Ölçekten alınan puanın yükselmesi özgecilik düzeyinin yükseldiği anlamına gelmektedir (Tekeş ve Hasta,2015).

2.3.4. Ötekine Karşı Hissedilen Duygusal Mesafe Ölçeği

Ötekine karşı hissedilen duygusal mesafe ölçeği toplumsal sınıf, dini inanç, yaşam tarzı, cinsel tercih, siyasi görüş gibi bireylerin inanç ve yaşam biçimleri açısından birbirleriyle aralarına koydukları mesafeleri ölçmek amacıyla Yılmaz (2018) tarafından geliştirilmiştir. 4 senaryo ve 32 duygudan oluşan dokuzlu likert tipinde bir ölçektir. Her senaryoda 8 duyguya (4 olumlu duygu, 4 olumsuz duygu) göre puanlama yapılmaktadır. Ölçek ötekine karşı duygusal yakınlık ve duygusal uzaklık olarak iki boyutlu ve uzak alandaki, kamusal alandaki, iş hayatı ve özel hayattaki duygusal mesafe olarak da dört boyutludur. "Ötekine Karşı Duygusal Mesafe Ölçeği iki boyutlu yapısı ile yeterli geçerlik ve güvenirlik şartlarını taşımaktadır." Ölçek Evrensellik farklılık ölçeği ile test edilerek uyum geçerliliği olduğu da tespit edilmiştir (Yılmaz,2018). Ölçeğin iki boyutlu yapısı için her boyutta alınabilecek düşük puan 16, en yüksek puan 144; dört boyutlu yapısı için her boyutta alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 32'dir.

2.4. Veri Toplama Süreci ve İşlem

Araştırmanın veri toplanmadan önce Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurul'undan (03.05.2021 tarih ve 82954 sayı) uygunluk raporu alınmıştır. Ölçek izinleri yazarlardan alındıktan sonra, uygulama pandemi dönemine denk geldiği için veriler elektronik ortamda okul psikolojik danışmanlarına ulaştırılmış ve gönüllük esasına göre

uygulamalar yürütülmüştür. Uygulamaya başlamadan önce örneklem grubuna araştırmacıları tanıtan ve araştırmmanın amacını anlatan bir metin ile gerekli duyulduğunda araştırmacıya ulaşabilecekleri iletişim adresi bulunan bir metin paylaşılmıştır.

Veriler toplandıktan sonra hatalı, eksik doldurulan ve uç değerlere sahip olan veriler veri setinden ayıklanarak istatistiksel işlemler yapılmıştır. Öncelikle zenofobi ölçeği, özgecilik ölçeği ve duygusal mesafe ölçeği puanları için ss, Shx, çarpıklık ve basıklık ve Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki düzeylerine bakmak amacıyla Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi yapılmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının, özgecilik ve mültecilere karşı hissedilen duygusal mesafe puanları zenofobi puanlarını anlamlı düzeyde yordama durumuna bakmak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Son olarak aracılık testi yapılmış olup ayrıntılı bilgiler bulgular kısmında verilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmmanın amaçları çerçevesinde yapılan istatistiksel analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1’de araştırmada kullanılan ölçeklerin betimletici istatistik değerleri verilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında veri setinin normal dağılım sergilediği görülmüştür. Bu araştırma için ölçeklerin Cronbach’s Alpha değerleri yeniden hesaplanmış ve güvenilirlik değerlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Her bir ölçekten alınan ortalama puanlara bakıldığında, okul psikolojik danışmanlarının zenofobi puanlarının orta düzeyde ($\bar{x}=44,28$; min=18, max=90), özgecilik puanlarının orta üstü düzeyde ($\bar{x}=75,70$; min=20, max=100) ve duygusal mesafe puanlarının ise yüksek düzeyde ($\bar{x}=136,71$; min=16, max=144) olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Zenofobi, Özgecilik ve Duygusal Mesafe Puanları İçin N, \bar{X} , Shx, Ss, Çarpıklık, Basıklık ve Cronbach’s Alpha Değerleri

Ölçek	N	\bar{x}	Shx	ss	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach
Zenofobi	326	44,28	,75	13,68	,390	-,338	,934
Özgecilik	326	75,70	,57	10,34	-,189	,344	,843
Duygusal Mesafe	326	136,71	2,314	41,79	,340	,626	,938

Tablo 2 de görüldüğü gibi, zenofobi ile özgecilik puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere uygulanan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan $p<.01$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-.250$; $p<.01$). Zenofobi ile duygusal mesafe puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere uygulanan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan $p<.01$ düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.684$; $p<.01$). Özgecilik ile duygusal mesafe puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere uygulanan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan $p<.01$ düzeyinde negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=-.311$; $p<.01$). İlişkinin gücü düşük olarak saptanmıştır.

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 3 ’de verilmiştir. Analize birinci sırada (blokta) özgecilik (bağımsız değişken) değişkeni alınmıştır. Özgecilik, zenofobi değişkenine (bağımlı

değişen) ilişkin varyansın %6,3 ünü açıklamaktadır. Analize ikinci blok olarak duygusal mesafe değişkeni (aracı değişken) alınmıştır. Duygusal mesafe değişkeni özgecilik değişkenine ek olarak zenofobiye ilişkin varyansa %40,7 katkı sağladığı görülmektedir. Böylece açıklanan toplam varyans %47'ye yükselmiştir.

Tablo 2. Zenofobi, Özgecilik ve Duygusal Mesafe Puanlarının Aralarındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	N	r	p
Zenofobi Özgecilik	326	-,250	0,000
Zenofobi Duygusal mesafe	326	,684	0,000
Özgecilik Duygusal Mesafe	326	-,311	0,000

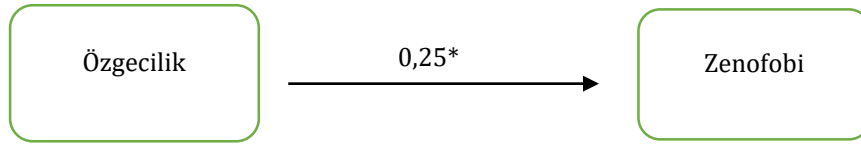
Tablo 3. Zenofobinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	Standart Hata B	β	R^2
1	Özgecilik	-,331	,071	-,250	.063
	Sabit	69,365	5,437		
2	Özgecilik	-,055	,056	-,041	.407
	Duygusal Mesafe	,220	,014	,671	
	Sabit	18,393	5,220		

Özgecilik değişkeni zenofobiyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır ama devreye aracı değişken olan duygusal mesafe girdiğinde özgeciliğin zenofobi üzerindeki olumlu anlamlı etkisi ortadan kalkmaktadır. Duygusal mesafe değişkeni, zenofobiyi özgecilikten daha fazla etkilemektedir. Özgecilikle zenofobi arasındaki ilişkide duygusal mesafenin tam aracı rolü bulunmaktadır. Bahsedilen modele ilişkin şekiller (Şekil 1 ve Şekil 2) aşağıda verilmiştir.

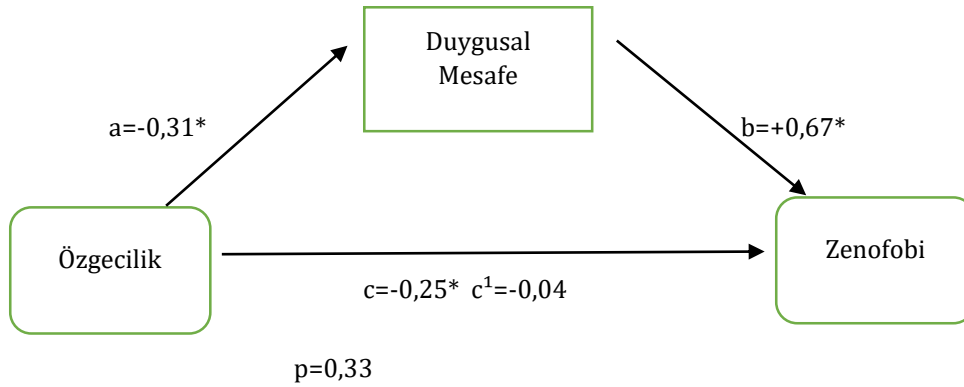
Özgecilik ile zenofobi arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki vardır. Fakat modele duygusal mesafe değişkeni dâhil olunca bu anlamlı ilişki (Özgecilik → Zenofobi) ortadan kalkmıştır. Bu yüzden modelde duygusal mesafe değişkeni tam aracı role sahiptir. Baron ve Kenny (1986)'e göre, yordayıcı değişkenin etkisinin tümüyle ortadan kalkması duygusal mesafe değişkeninin özgecilik ile zenofobi arasındaki ilişkide "tam aracılık rolünde" olduğunu gösterir. Belirtilen aracılık rolünün duygusal mesafeden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

A

Şekil 1. Özgecilik İle Zenofobi Arasındaki İlişki Modeli (Model A)

B

NOT:* $p \leq 0,001$

Şekil 2. Zenofobi Ve Özgecilik Arasındaki İlişkide Duygusal Mesafenin Tam Aracı Rolü (Model B)

4. TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bulgularında okul psikolojik danışmanlarının zenofobi düzeyleri ile özgecilik düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle zenofobi düzeyi yüksek olan okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeylerinin daha düşük olduğu ve zenofobi düzeyi düşük olan okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde; araştırmannın bulgularına paralel olarak Straume ve Odeen (2010) uluslararası ve yerel özgecilik üzerine yaptığı çalışmada zenofobi ile özgecilik arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir sonuca ulaşmıştır. Benzer şekilde zenofobi ile özgecilik arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur (Barbarino ve Stürmer, 2016; Hansen ve Legge,2016; Wagner, 2017). Barkow(2013) çalışmada sanatın yabancılarla karşılaşılma durumunda zenofobiyi azaltacağı ve özgeciliği arttıracacağı sonucuna ulaşmıştır. Türkçe literatürde zenofobi ile özgecilik arasındaki ilişkiyi hesaplayan çalışmaya rastlanamamıştır. Zenofobi ile ilişkisi incelenen özgecilik davranışına benzer olarak yardım etme davranışının ele alındığı çalışmalar mevcuttur. Atasoy ve Demir (2015) çalışmada halkın Suriyeli mültecilere yönelik olarak para, gıda, kıyafet ve ev gereçleri gibi yardımda buldukları, Topkaya ve Akdağ (2016) da çalışmada Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin mültecilere parasal yardımda buldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri ile zenofobi düzeyleri arasında elde edilen negatif anlamlı ilişkinin, bu açıklamalardan hareketle, beklendik bir bulgu olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulgularında okul psikolojik danışmanlarının zenofobi düzeyleri ile duygusal mesafe düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle zenofobi düzeyi yüksek olan okul psikolojik danışmanlarının duygusal mesafe düzeylerinin de yüksek olduğu ve zenofobi düzeyi düşük olan okul psikolojik danışmanlarının duygusal mesafe düzeylerinin de düşük olduğu görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde doğrudan zenofobi ve duygusal mesafe arasındaki ilişkiye bakan bir araştırmaya rastlanamamıştır. Tummala-Narra (2020) çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'nde göçmenlerin varlığının duygusal mesafeyi ve göçmenleri tehdit unsuru olarak gören kişilerdeki kaygıyı arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Şahin (2019) çalışmasında İstanbul'da çoğunlukla görülen kentsel dönüşüm ve güvenli sitelerin oluşumunun zenofobi kaynaklı olduğu ve yabancılarla aralarına mesafe koymak amacıyla gerçekleştiği görüşündedir. Zenofobi ile ötekileştirilen grup veya kişilere yönelik olumsuz his ve davranışlarda bulunma (kaygı (Tummala-Narra, 2020), nefret, ayrımcılık (Yanık,2017), ötekileştirme (Doğan,2019) vb.) gibi aralarındaki ilişkiye bakılmayan ancak birlikte ele alınan nitel araştırmalara rastlanmıştır. Bu nitel araştırmalardan biri olan Yanık (2017) çalışmasında sosyal medyadaki mültecilerle ilgili haberleri ele alan çalışmasında mültecilere yönelik olarak nefret söyleminin ayrımcılık, ötekileştirme, homofobi, zenofobi, cinsiyetçilik şeklinde dışa vurumu gerçekleştiği görüşündedir. Ünal (2014) çalışmasında mülteciler ve yerel halk arasında "biz" ve "öteki" olarak yapılan net ayrımın zenofobi düzeylerinde etkisi olacağı görüşündedir. Öteki denilenler, hiçbir şey olmadıkları için her şey olabilirler. Yabancı olabilirler, düşman olabilirler ve önlem alınması gereken korkulacak varlıklar olabilirler. Böylesine hissedilen olumsuz düşünceler ve var olan yargılar "biz" ve "öteki" arasına duygusal olarak da mesafe koyulmasına sebep olabilir. Değişgel ve Özdoğan (2017) da yiyecek ve içecekler üzerinden gösterilen zenofobik tutumları ele alındığı çalışmasında zenofobi düzeyinin artışında "biz" ve "öteki" kavramlarına vurgu yapmaktadır. Mülteci ve göçmenlere yönelik giderek artan olumsuz düşünce ve tepkiler mültecilere karşı daha olumsuz hissetmeye ve dolayısıyla aralarına duygusal olarak da mesafe koymalarına sebep olmaktadır. Ünal (2014) ve Doğan (2019) da çalışmalarında bu görüşü desteklemektedir. Yıldırım ve Erdoğan (2019) Suriyeli mültecilere bakış açısının toplumsal uzaklık bağlamında incelediği çalışmasında yerli halkın Suriyeli mültecilere karşı toplumsal uzaklığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı korkusu olarak tanımlanan zenofobi zaten yabancılara yönelik olarak hissedilen olumsuz duyguyu içeriyor. Duygusal mesafe de bir kişiye yönelik olarak olumsuz duygular hissedilmesi sonucu o kişi ile araya mesafe koymayı anlatıyor. Dolayısıyla bir kişiye karşı zenofobik tutum sergilendiğinde o kişiyle araya duygusal mesafe koyulduğunu düşünülebilir. Zenofobi ile duygusal mesafe arasındaki korelasyonun yüksek olması bu şekilde açıklanabilir.

Araştırmanın bulgularında okul psikolojik danışmanlarının özgecilik düzeyleri ile duygusal mesafe düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle özgecilik düzeyi yüksek olan okul psikolojik danışmanlarının duygusal mesafe düzeylerinin daha düşük olduğu ve özgecilik düzeyi düşük olan okul psikolojik danışmanlarının duygusal mesafe düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde, doğrudan özgecilik davranışı ve duygusal mesafe düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği bir alışıma rastlanamamıştır. Özgecilik ve duygusal yakınlık arasındaki ilişkiyi inceleyen Korchmaros ve Kenny (2001) çalışmasında duygusal yakınlık ile özgecilik arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal yakınlığın özgecilik davranışını önemli derecede açıkladığı sonucunu bulmuştur. Özgecilik ve duygusal mesafe değişkenlerine benzer olarak toplumsal uzaklık ve yardım etme davranışlarının ele alındığı çalışmayı Yıldırım ve Erdoğan (2019) tarafından yapılmıştır. Yıldırım ve Erdoğan (2019) toplumsal mesafe değişkenini ele aldığı çalışmasında Suriyeli mülteci yardım istediğinde toplumsal uzaklığın en az olduğu yani yardım etme davranışının görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Suriyeli bir mülteci yardım istene durumu olduğunda toplumsal uzaklığın en fazla olduğu sonucu bulgulanmıştır. Suriyeli mülteciler yardım istediğinde toplumsal uzaklığın azalmasında Türk kültürünün adetleri içerisinde yardıma ihtiyaç duyana yardımda bulunma davranışının bulunmasının önemli olduğu düşünülebilir. Büyükdağ, Gülper ve Çelikçeken (2019) mülteci öğrencilerin Türk öğrencilerle

arasındaki duygusal mesafelerinin araştırıldığı çalışmada mültecilerin Türk öğrencilere yönelik duygusal uzaklıkları ile Türk öğrencilerin kendilerine karşı tavırlarının içerisinde yardımda bulunma davranışına göre anlamlı bir farklılık bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli mülteci öğrenciler, Türk öğrencilerin kendilerine yardımda bulduklarını belirtmişlerdir.

Okul psikolojik danışmanlarının, özgecilik ve mültecilere karşı hissedilen duygusal mesafe puanları zenofobi puanlarını anlamlı düzeyde yordama durumuna bakıldığında özgecilik değişkeni zenofobiye ilişkin varyansın %6,3 ünü açıkladığı ve Zenofobi ile Özgecilik arasında negatif yönlü manidar bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizde özgecilik değişkenine ek olarak duygusal mesafe değişkeni de alındığında duygusal mesafe değişkeni özgecilik değişkenine ek olarak zenofobiye ilişkin varyansa %40,7 katkı sağlamaktadır. Böylece açıklanan toplam varyans %47 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zenofobi ile duygusal mesafe arasında pozitif yönlü manidar bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özgecilik değişkeni zenofobiyi anlamlı bir şekilde yordamaktadır ama devreye bir diğer değişken olan duygusal mesafe girdiğinde özgeciliğin zenofobi üzerindeki olumlu anlamlı etkisi ortadan kalkmaktadır. Bu duruma tam aracılık denilir. Aracı role sahip değişken denkleme girdiğinde bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki etki düzeyinde azalma düzeyi ne kadar büyük olursa aracılık derecesi de o kadar büyük olur (Baron ve Kenny, 1986). Duygusal mesafe değişkeni, zenofobiyi özgecilikten daha fazla etkilemektedir. Özgecilikle zenofobi arasındaki ilişkide duygusal mesafenin tam aracı rolü bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde; Straume ve Odeen (2010) yaptığı çalışmada özgeciliği açıklamada en önemli katkıyı -,138 ile zenofobi değişkenininin yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak zenofobiyi açıklamada özgeciliğin ya da duygusal mesafe değişkeninin ele alındığı çalışmaya rastlanamamıştır. Ayrıca, ilgili literatürde doğrudan özgecilik ve mültecilere karşı hissedilen duygusal mesafe puanlarının zenofobi puanlarını anlamlı düzeyde yordama durumuna bakılan çalışmaya da rastlanmamıştır.

Suriyeli mülteciler her ne kadar ülkemizle dini ve kısmen benzer kültüre sahip olsalar da yaşam tarzları, dilleri, iletişim tarzları vs. gibi birçok noktada farklılaşmaktadır ve bu durum toplum içerisinde kolaylıkla "öteki" olarak tanımlanabilmelerine sebep olmaktadır (Eser ve Uygur, 2019). Karaoğlu (2015) çalışmasında kültürel farklılığın mültecilere yönelik olumsuz duyguları yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Mülteciler, Türkiye'ye geldikleri günden bu zamana kadar yardım ve misafirperverlikle karşılandığı kadar ayrımcılığa, ötekileştirilmeye, ön yargılara da maruz kalmışlardır (Erdoğan, 2014). Ön yargılar, gruplar arasında kurulan ilişkilerin duygusal bileşenleridir. İnsanlar tanımadığı veya daha az tanıdığı kişilere ön yargı ile yaklaşabilirler ve önyargılar bir grup veya kişiye yönelik bir temele dayanmayan olumsuz duyguları içerir. (Bilgin, 2013; Eser ve Uygur, 2019; Fiske, 1998). Mültecilere yönelik hissedilen olumsuz tüm bu duygular, kişilerin onlarla aralarına duygusal olarak mesafe koymalarına da sebep olabilir. Önyargılar ile özgecilik arasındaki ilişki Batson ve ark (1981) tarafından ortaya atılan empati-özgecilik hipotezi çerçevesinde ele alınabilir. Bu hipotez kişilerin yardım davranışlarını empati kurduğunda egoistik düşüncelerle mi yoksa özgeci düşüncelerle mi yaptığını odaklanır. Özgeci düşünceyle yapılan yardım davranışı yüksek empati içerirken egoistik düşünceyle yapılan yardım davranışı düşük empati içerir. Özgeci davranışı yüksek olan kişilerin empatik davranışlarının da yüksek olduğu yapılan birçok çalışmada da görülmektedir (Acar ve Apak, 2017; Andreoni ve Rao, 2011; Avcı, Aydın ve Özbaşaran, 2013; Hoffman, 2001). Empati ile önyargı arasında negatif yönlü bir ilişki vardır, önyargı düzeyi yüksek olan bir kişinin empati becerileri zayıftır, empati becerileri yüksek olan kişilerin önyargı düzeyi daha düşüktür (Pratto ve ark.,1994; Tekeş,2013). Dolayısıyla empati becerisi yüksek olan kişilerin önyargılı davranış gösterme ihtimali düşüktür ya da önyargılı davranan bir kişinin empatik eğilimi düşüktür dolayısıyla özgeci davranışta bulunma eğilimi de düşüktür denilebilir.

Özgeciliğin iç ve dış grup üzerinde ele alındığı çalışmada; iç gruptan olan yani hakkında bilgi sahibi olunulan kişilere özgeci davranış gösterme eğiliminin, tanınmayan veya dış grup olan kişilere yönelik olarak özgeci davranış gösterme eğilimden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Akt. Tajfel ve Turner, 1986). Zenofobik tutuma maruz kalanlar genellikle ötekileştirilenlerdir. Ötekileştirilen hakkında çoğu zaman yeterince tanımadığımız için sahip olduğumuz yüzeysel ve basmakalıp bilgiler ile olumsuz duygulara sahip oluruz (Nevo, 2002; Yılmaz, 2018). Önyargı gibi olumsuzlukları içerisinde barındıran duygulara sahip olan kişilerin empati kurma ve dolayısıyla özgeci davranma ihtimali düşüktür ancak ötekileştirilenler hakkında doğru bilgi edinmek ve tanımak ön yargının yerini empatiye bırakmasını (Yılmaz, 2018) dolayısıyla da özgeci davranışlar sergilenmesini sağlayabilir. İlgili literatür incelendiğinde; kişilerin ötekileştirilenler ile ilgili doğrudan özgeci davranışlarda bulunma ihtimali o kişilere yönelik basmakalıp bilgilerle olumsuz duygular hissetmesi ihtimalinden daha düşük olduğu düşünülebilir. Yani kişiler, birilerini basmakalıp bilgileriyle olumsuz duygular hissettiği ve öteki olarak gördüğü için o kişilere karşı özgeci davranışlarda bulunma ihtimalleri düşüktür denilebilir. Elde edilen bu bilgiler sonucunda; kişilerin tanımadığı, öteki olarak gördüğü, hakkında önyargıları olan, zenofobik tutum sergilediği kişilere yönelik hissedilen olumsuz duyguları o kişilere özgeci davranışta bulunma durumunu olumsuz yönde etkileyebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre özgeciler tek başına zenofobiyi düşük düzeyde yordarken içerisinde ön yargıların bulunduğu yabancı kişilere yönelik hissettiğimiz olumsuz duygular sonucu mültecilerle araya koyulan duygusal mesafe değişkeni girdiğinde özgeciliğin zenofobiyi yordama gücü ortadan kalkmakta ve duygusal mesafe değişkeni zenofobi üzerinde önemli bir etki sağlamaktadır.

Elde edilen bulgulara göre aşağıdaki öneriler getirilmiştir: Araştırma sonuçları göstermektedir ki Türkçe literatürde zenofobi konusunda yapılan çalışma sayısı son yıllarda artış göstermesine rağmen hala yeterli değildir. Zenofobinin daha farklı örneklem grupları üzerinden daha farklı değişkenlerle birlikte çalışılmasına ihtiyaç vardır. Duygusal mesafe konusunda hem Türkçe hem yabancı literatürde yapılan çalışma çok sınırlıdır. Duygusal mesafe değişkeni ile ilgili farklı örneklem grupları üzerinde farklı değişkenlerle daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır. Araştırmanın örneklem grubunu okullarda çalışan psikolojik danışmanlar oluşturmaktadır. Araştırmayı okullar dışında istihdamı bulunan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Belediyeler, özel sektör, üniversiteler gibi farklı alanlarda çalışan psikolojik danışmanlar ile yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir. Ölçme araçları ile zenofobi düzeylerinin tespit edilmesi ve zenofobi düzeyi yüksek çıkması durumunda da psikolojik danışmanlar tarafından örneklem grubuna bu konularda grupla psikolojik danışma veya psikoeğitim programları düzenlenebilir veya zenofobi düzeyi yüksek kişilere bireyle psikolojik danışma uygulamaları yapılabilir. Duygusal mesafe düzeylerinin okulda yabancı uyruklu öğrenci bulunma değişkenine göre manidar farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Duygusal mesafe puanlarında okulunda yabancı uyruklu öğrenci bulunmayan okul psikolojik danışmanlarının okulunda yabancı uyruklu öğrenci bulunan okul psikolojik danışmanlarına göre mültecilere karşı hissedilen duygusal mesafelerinin daha yüksek olduğu sonucu sonucuna ulaşılmıştır. Mülteciler ile karşılaşma durumunda daha fazla bilgi edinme ve duygusal mesafenin azaldığı düşünülerek mülteciler ile toplumun doğru şekilde temas edilmesi ve birbirleri hakkında bilgi edinilmesi sağlanabilir.

Not: Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde hazırlanmış olduğu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. C., Apak, H. (2017). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin empatik eğilimleri ile özgeçlilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 93-112. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/38637/448594>
- Allport, G.W. (1954). *The Nature of Prejudice*, Cambridge, MA: Addison-Wesley.
- Andreoni, J., Rao, J. M. (2011). The power of asking: How communication affects selfishness, empathy, and altruism. *Journal of Public Economics*, 95(7-8), 513-520. 10.1016/j.jpubeco.2010.12.008
- Alpman, P. S. (2019). Mülteciliğin dört mevsimi: "Gel dediler geldim, kal dediler kaldım", *Birikim Dergisi*, 361, 6-14. Erişim adresi: <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-361-mayis-2019/9496>
- Arslan, Z. Ş. (2009). İyilik halkasına ait bir kavram: diğerkamalık ve eğitimi. I. Ulusal İyilik Sempozyumu içinde (s. 538-546). Fırat Üniversitesi.
- Atasoy, A., Demir, H. (2015). Suriyeli sığınmacıların Kırıkhan'a (Hatay) etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38),457-470. Erişim adresi: <https://www.sosyalarastirmalar.com/archive/jisr-volume-8-issue-38-year-2015.html>
- Avcı, D., Aydın, D. ve Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik öğrencilerinde empati-özgeçlilik ilişkisi ve özgeçlilik davranışın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd/issue/38428/451923>
- Aydın, D. (2019). Yetişkinlerde Zenofobi Empati Düzeyi ve Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Dahil Edilmelerine İlişkin Algılar (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul University-Cerrahpaşa.
- Az, M. S., Acar, M. C. (2020). Dindarlık ile özgeçlilik arasındaki ilişki: Üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 742-773. DOI: 10.17859/pauifd.731273
- Barbarino, M. L., Stürmer, S. (2016). Different origins of xenophile and xenophobic orientations in human personality structure: A theoretical perspective and some preliminary findings. *Journal of Social Issues*, 72(3), 432-449. <https://doi.org/10.1111/josi.12175>
- Baron, R. M., Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.51.6.1173>
- Barkow, J. H. (2013). Eliciting altruism while avoiding xenophobia: A thought experiment. In *Extraterrestrial Altruism* (pp. 37-48). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Batson, C. D., Duncan, B. D., Ackerman, P., Buckley, T., Birch, K. (1981). Is empathic emotion a source of altruistic motivation? *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol: 40(2). <https://doi.org/10.1037/0022-3514.40.2.290>
- Bilgin, N. (2013). *Sosyal Psikoloji* (5. Baskı). Ege Üniversitesi Yayınları.
- Bozdağ, F., Kocatürk, M. (2017) Zenofobi ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10 (52), 615-620. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1921>
- Büyükdağ, G., Gülper, M., Çelikçeken, S. (2019). Vaka çalışması: Türkiye'de yabancı uyruklu göçmen öğrencilerin Türk öğrencilere karşı duygusal mesafe durumlarının incelenmesi: İstanbul-Avcılar Örneği. *Göç Dergisi*, 6(2), 249-264. <https://doi.org/10.33182/gd.v6i2.650>
- Carlo, G., Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(1), s. 31-44. <https://doi.org/10.1023/A:1014033032440>
- Cengiz Sari, A. (2019). Zenofobi Ve Mülteci Entegrasyonu Hakkında Yapılan Akademik Çalışmaların Sistemik İncelenmesi Yordanması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara University.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2000). *Research Methods In Education*. 5th Ed. London New York: Routledge Falmer.
- Creswell, J.W. (2017). *Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlaması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi*. Edam Yayınları: İstanbul.

Dağda, G., (2017). Aday Psikolojik Danışmanların Empatik Eğilim ve Duygularını İfade Etme Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi yordanması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ).

Değişgel, S., Özdoğan, O. N. (2017). Zenofobinin bir türü: Yabancı kültürlerin yiyecek ve içeceklerine karşı korku ve düşmanlık. *Balkan Eğitim Araştırmaları*.

Doğan, F. (2019). Yabancı İle Bir Arada Yaşama ve Ötekileştirme: Mardin Halkının Bakışından Suriyeli Sığınmacılar. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, M. M. (Aralık, 2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, 26-28. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Eser, H. B., Uygur, M. R. (2019). Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların bütünleşmiş tehdit ve sosyal mesafe kuramları doğrultusunda incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(95), 131-162. <https://doi.org/10.36484/liberal.609598>

Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları. İstanbul: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları.

Fettahlioğlu, M., Fettahlioğlu, T., Ateş, N.B., Çelik, Y., Çıkmaz, G. (2019). Küresel işsizlik koşullarında zenofobi'nin yordanması. *International Journal Of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*.43:2996-3014. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1373>

Fiske, S. T. (1998). Stereotyping, prejudice, and discrimination. *The Handbook of Social Psychology*, 2(4), 357-411. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/232584255_Stereotyping_prejudice_and_discrimination

Garcia, M., Košutić, I., McDowell, T. (2015). Peace on earth/war at home: The role of emotion regulation in social justice work, *Journal of Feminist Family Therapy*, <https://doi.org/10.1080/08952833.2015.1005945>

Germano, R. (2017). Using video to promote empathy, reduce xenophobia, and illustrate concepts in the study of international migration. *Migration Studies*, 6.1. Erişim adresi: <https://as.nyu.edu/faculty/roy-germano.html>

Gündüz, C. (2019). Sağlık Çalışanlarının Zenofobi Yabancı Düşmanlığı Tutumları İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Kızıltepe Devlet Hastanesi Örneği Yordanması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara University.

Gürkaynak, E. Ç. (2012). Toplumsal temas: Önyargı ve ayrımcılığı önlemek için bir sosyal değişim aracı olarak kullanılabilir mi?. *Ayrımcılık: çok boyutlu yaklaşımlar*, 255-265. Erişim adresi: [https://studylibtr.com/doc/785949/toplumsal-temas--%C3%B6nyarg%C4%B1-ve-ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1%C4%B1%C4%B1-%C3%B6nlemek-i%CC%87%C3%A7in-bir...](https://studylibtr.com/doc/785949/toplumsal-temas--%C3%B6nyarg%C4%B1-ve-ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1%C4%B1%C4%B1%C4%B1%C4%B1-%C3%B6nlemek-i%CC%87%C3%A7in-bir...)

Hansen, O. P., Legge, S. (2016). Drawbridges down: altruism and immigration preferences. *CESifo Working Paper Series No. 6204*

Hoffman (2001) Prosecution. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 12230-12233.

Hoti, A. U. H. (2005). Challenging democracy: Ethnic nationalism and xenophobia among teenagers. *The International Journal of the Humanities*. 3 (9), 2005/2006. 10.18848/1447-9508/CGP/v03i09/41839

İnan, H., Kartal, M. (2019). Üniversitelerarası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin zenofobik tutumlarının incelenmesi. *JOCRESS*, 9(4), 223-232. 10.26579/jocress.320

Jünemann A. (2017) *Emotions Matter*. Jünemann A., Scherer N., Fromm N. (Ed.), In: *Fortress Europe*. Springer VS, Wiesbaden.

Karaaslan, A. B. (2019). Avrupa'nın Kültürel Kimliği Ve Avrupa Da Yabancı Düşmanlığı Zenofobi Yordanması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir Katip Çelebi Üniversitesi.

Karabekiroğlu, K. (2014), *Bilimsel Düşünce ve Psikiyatri*. Erişim adresi: <http://www.cocukhayat.com/yazi/bilimseldusunce.html>

Karaoğlu, E. (2015). The Role Of Social Dominance Orientation, Empathy And Perceived Threat İn Predicting Prejudice Of Turkish Citizens Toward Syrian İmmigrants. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Karasar, N. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemi (28. basım). Nobel Yayınları: Ankara.

Karataş, Z., Güzel, B. (2020). Üniversite öğrencilerinin yabancı düşmanlığıyla ilgili tutumlarının incelenmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 31(2), 500 - 523. 10.33417/tsh.641947

Korchmaros, J. D., Kenny, D. A. (2001). Emotional closeness as a mediator of the effect of genetic relatedness on altruism. Psychological science, 12(3), 262-265. Erişim adresi: https://www.jstor.org/stable/40063591?seq=1#metadata_info_tab_contents

Krebs, D. L. (1991). Altruism And egoism: A false dichotomy? Psychological Inquiry, 2, S. 137-139. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0202_9

McKenzie, J., G. Twose (2015). "Applications And Extensions of Realistic Conflict Theory: Moral Development and Conflict Prevention." Norms, Groups, Conflict and Social Change: Rediscovering Muzafer Sherif's Psychology. (Ed.) Ayfer Dost Gözkan ve Doğa. Erişim adresi: <https://static1.squarespace.com/static/595985de37c581354bba4259/t/595b1b87b8a79b20408b3e3b/1499143048618/McKenzie+&+Twose+Applications+&+Extensions+of+Realistic+Conflict+Theory.pdf>

Mert, İ. S., Çıplak, B. (2017). Suriyeli ve diğer yabancı öğrencilerin Türk eğitim sistemine adaptasyonu ve okul içi iletişimlerine yönelik bir inceleme. Uluslararası İdari ve İktisadi Bilimler Dergisi. 3 (2), 70-79. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uiibd/issue/29926/318033>

Nevo, M.K. (2002). The arena of othering: A Life-story study with women living in poverty and social marginality. Qualitative Social Work 1(3):303-318, <https://doi.org/10.1177/1473325002001003642>

Özgöl, M. (2019). Yaşlılara Yönelik Tutumların Açıklanmasında Özgeçlilik ve Kişilik Özelliklerinin Rolü Karşılaştırmalı Bir Çalışma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi.

Öztürk, M. (2020). Gençlerin Suriyelilere yönelik yabancı düşmanlığına zenofobi etki eden sosyodemografik faktörler. Turkish Studies - Social Sciences, 15(1), 559-576. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40505>

Padır, M. A. (2019). Examining Xenophobia in Syrian Refugees Context: The Roles of Perceived Threats and Social Context. (Yayımlanmamış Doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. Annual Reviews of Psychology, 49, 65-85. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.49.1.65>

Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., Malle, B. F. (1994) Social dominance orientation: a personality variable predicting social and political attitudes. Journal of Personality and Social Psychology 67, no. 4: 741-763. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741>

Ser, H. B., Çiçek, A. (2020). Avrupa da aşırı sağın ayak sesleri zenofobinin patolojik normalleşmesi. Alternatif Politika, 12(1), 114-144. Erişim adresi: <https://alternatifpolitika.com/site/cilt/12/sayi/1/5-Eser%26Cicek-Avrupada-Asiri-Sag.pdf>

Seydi, A.R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31. Erişim adresi: 267-305. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117752>

Sharma, S., Tomer, S. (2018). Psychosocial antecedents of prosocial behavior and its relationship. Indian Journal of Positive Psychology, 9(1), 14-21. <https://doi.org/10.15614/ijpp%2F2018%2Fv9i1%2F173677>

Straume, S., Odèen, M. (2010). International and domestic altruism: A study among the adult population in Norway. Journal of Applied Social Psychology, 40(3), 618-635. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00590.x>

Şahin, K. (2019). Güvensiz Dünyada Bir Belirsizlik Faktörü Olarak Yabancı Korkusu: İstanbul'daki Kapalı Yerleşimler Üzerinden Bir değerlendirme. İDEALKENT, 10 (27), 733-768. <https://doi.org/10.31198/idealkent.528289>

Tajfel, H., Turner, J. C. (1979) An integrative theory of intergroup conflict. The Social Psychology Of Intergroup Relations. 33 (1979): 47. Erişim adresi: <http://www.ark143.org/wordpress2/wp-content/uploads/2013/05/Tajfel-Turner-1979-An-Integrative-Theory-of-Intergroup-Conflict.pdf>

Tekeş, B. (2013). Engellilere Yönelik Tutumları Yordayan Değişkenler: Kültürlerarası Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,) Ankara Üniversitesi.

Tekeş, B., Hasta, D. (2015). Özgeciliğin Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Nesne Psikoloji Dergisi (NPD), 3(6), 55-75. Erişim adresi: <https://www.nesnedergisi.com/makale/pdf/1445872005.pdf>

Topkaya, Y., Akdağ, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Suriyeli sığınmacılar hakkındaki görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği). Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1): 767-786. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25889/272782>

Topses, G. (2012). Elseverlik (alturizm) ve benseverlik (egoizm) ölçeğiyle ilgili geçerlik ve güvenilirlik çalışması. International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE), 1(2), s. 60-71. Erişim adresi: <https://silo.tips/download/elseverlk-alturizm-ve-benseverlk-egoizm-leyle-lgl-geerlk-ve-gvenrlk-alimasi>

Topuz, C. (2013). Üniversite Öğrencilerinde Özgeciliğin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş ile İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fatih Üniversitesi.

Tummala-Narra, P. (2020). The fear of immigrants. Psychoanalytic Psychology, 37(1), 50. <https://doi.org/10.1037/pap0000245>

URL 1, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Son Erişim: 24.06.2021)

Uzun, E. M., Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi, 1(1), 72-83. Erişim adresi: <http://ijeces.hku.edu.tr/tr/download/article-file/155147>

Ünal, S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları:" Öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 6(3), 65. Erişim adresi: <https://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/643>

Yanık, A. (2017). Sosyal medyada yükselen nefret söyleminin temelleri. Global Media Journal: Turkish Edition, 8(15), 367-383. Erişim adresi: http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/18_akan_yanik.pdf

Yakushko, O. (2008). Xenophobia: Understanding the roots and consequences of negative attitudes toward immigrants. Educational Psychology Papers and Publications. 37 (1), 36-66. <https://doi.org/10.1177/0011000008316034>

Yıldırım, S., Erdoğan, H. (2019). Suriyelilere bakış açısının toplumsal uzaklık bağlamında incelenmesi: Sakarya ili örneği. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(2), 343-363. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/50622/638107>

Veer, K., Ommundsen, R., Yakushko, O., Högler, L. (2011). Cross-national measure of fear-based xenophobia: Development of cumulative scale. Psychological Reports, 109 (1), 27-42. <https://doi.org/10.2466/07.17.PR0.109.4.27-42>.

Wagner, R. T. (2017). The significant influencing factors of xenophobia. Student Scholarship - Education. 2, 2-16. Erişim adresi: https://digitalcommons.olivet.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=educ_stsc

Yılmaz, H. (2018). Ötekine karşı duygusal mesafe ölçeği. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 6(76) 24-42. <https://doi.org/10.16992/ASOS.13950>

Yöntem, M.K., Öktem, İ., Artuç, S. (2017). Lise öğrencilerinin psikolojik doğum sırasının özgeciliğin üzerindeki yordayıcı gücü. Turkish Studies. 12/4: 623-640. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11198>